

AMERİKALI PRIMA DONNA LAURA SCHIRMER SULTAN II. ABDÜLHAMİD'İN HAREMİNDE ÖLDÜRÜLDÜ MÜ?

Semra DAŞCI*

Özet

Laura Schirmer (1862-1894), 19. yüzyılın ikinci yarısında Amerika'nın en ünlü opera sanatçılarından biriydi. Avrupa'nın önemli başkentlerinde, önde gelen eğitimcilerden iyi bir müzik eğitimi alan Schirmer, sesi kadar güzelliği ile de ünlü, oldukça yetenekli bir sanatçıydı. Kendisi, 1888 yılında Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'a gelmiş ve Sultan'ın huzurunda şarkı söylemiştir. Sanatçının beğenilen gösterisinden sonra kendisine değerli armağanlar sunulmuş ve Sultan II. Abdülhamid tarafından 'saray şarkıcısı' olarak görevlendirilmiştir. Bununla birlikte, bir süre sonra Amerika ve Avrupa gazetelerinde, Schirmer ve onuç Harem gözdesinin zehirlendiğini ileri süren sansasyonel haberler ortaya çıkmıştır. İki ülke arasındaki diplomatik yazışma ve soruşturmaların ardından, sanatçının hayatta ve sağlığının yerinde olduğu anlaşılmıştır. Bu olaylar dizisi sonucunda Sultan, Schirmer'in yüklü aylığını kesmiş ve yaptığı atamayı da iptal etmiştir. Bu çalışmada, konu ile ilgili farklı türdeki belgeler toplanarak kronolojik bir düzen içinde değerlendirilmekte ve sarayda işlenen 'sözde cinayet'in, hayal ürünü romantik bir söylentiden fazlası olmadığı ortaya konmaktadır.

Anahtar kelimeler: II. Abdülhamid, Laura Schirmer, İstanbul, Amerika, şarkıcı, saray

Abstract

Was the American Prima Donna Laura Schirmer Murdered in the Harem of Sultan Abdul Hamid II ?

Laura Schirmer (1862-1894) was one of the most eminent American prima donnas in the second half of the 19th century. She received a special education from the leading professors in the European capitals. Schirmer was a highly talented performer known for her beauty. She came to the Constantinople, the capital of the Ottoman Empire and sang in the Sultan's presence in 1888. After the admirable performance, she was given precious presents and appointed the court singer by Sultan Abdul Hamid II.

---

* Prof.Dr., Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Bornova-İzmir; E-mail: semra.dasci@ege.edu.tr

Some time later, however, the sensational headlines appeared on the American and European newspapers stating that Schirmer and thirteen favorites of the Harem had been poisoned. After the diplomatic questionings and correspondences, it was understood that Laura Schirmer was alive and well. This sequence of events resulted that the Sultan stopped the singer's large salary and revoked her appointment. Thereupon, Schirmer left Constantinople and went to Paris. In this study, we attempted to collect and evaluate different type of the documents about the topic chronologically and we demonstrated that 'the alleged murder in the palace' was nothing else than a mysterious and imaginary romantic rumor.

Key words: Abdul Hamid II, Laura Schirmer, Constantinople, America, singer, palace

Giriş...

Amerikalı soprano Laura Marguerite Schirmer (1862-1894) (**Res. 1**), Dersaadet'e gelirken daha sonra iki ülke arasında uluslararası bir sorun haline

Res.1-The Illustrated Sporting and Dramatic News, 8 Ağustos 1891, Vol. XXXV, No. 927 (Baş sayfa)

dönüşecek bir maceraya atıldığının hiç kuşkusuz farkında değildi. Sözkonusu olayla ilgili ayrıntılar ve olayın seyri, gerek dönemin dış basınından, gerekse Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde yer alan belge ve yazışmalardan büyük ölçüde izlenebilmektedir. Yurt dışında konuya ilgi gösteren gazetelerin haberleri kimi zaman birbiriyle tutarlılık gösterirken, kimi zaman asılsız ve hayal ürünü yorumlarla okuyucunun kafasını karıştırmaktan ve olayı dramatik bir boyuta taşımaktan öteye gitmemiştir. İstanbul'da, Sultan II. Abdülhamid'in haremine girdiği iddia edilen genç sanatçı Laura Schirmer'in, Sultan tarafından zehirlenerek öldürüldüğü haberleri her ağızda biraz daha şekil değiştirerek yayılmış ve romantik bir 'Doğu masalı' halini alan bu söylentiye, yabancı kamuoyu büyük ilgi göstermiş ve inanmak istemiştir. Tüm söylentilerin asılsız olduğu sonradan anlaşılmış olsa da olay, iki ülke arasında diplomatik yazışmalara konu olacak bir noktaya

taşınmıştır. Laura Schirmer'i Dersaadet'e getiren yaşam öyküsü, Harem'de öldürüldüğü söylentileri, dönemin sultanı II. Abdülhamid'in sanata ve yabancı sanatçılara karşı tutumu hakkında bilinenler, olayın dış basındaki yankıları ve Osmanlı Arşivi'nde bulunan resmî kayıtlar, asılsız olduğu kadar ilgi çekici de olan bu olayın seyrini takip etmekte büyük yarar sağlamıştır.

Laura Schirmer'in yaşam öyküsü ve renkli kişiliği ...

Laura Schirmer'in İstanbul'da ortadan kaybolmasını ya da ikinci evliliğini konu alan gazete haberlerinde, ünlü sopranonun yaşam öyküsüne ilişkin bilgilere çoğu zaman ayrıntılı, kimi zaman da çelişkili ve birbirinden farklı bilgilerle değinilmiştir. Bu bilgiler derlendiğinde, Laura Schirmer'in kısa yaşamının hareketli öyküsü ana hatlarıyla ortaya çıkmaktadır.

Yeteneği ve güzelliği her fırsatta vurgulanan Schirmer, 1862 yılında Boston'da dünyaya gelmiştir. Sanatçı olduğu belirtilen Alman asıllı babası Ludwig Albert Schirmer'i kaybeden Laura'ya, varlıklı bir kadın olan annesi tarafından rahat bir yaşam sağlandığı ve iyi bir müzik eğitimi alarak yetiştiği kaydedilmektedir. 22 Kasım 1869'da Boston Chickering Hall'da henüz 7 yaşında iken çıktığı seyirci karşısında Laura, çaldığı güç piyano soloları ve seslendirdiği Schubert, Mendelssohn melodileri ile dinleyicilerden ve eleştirmenlerden tam not almıştır. Genç yaşta annesi ile birlikte Avrupa'ya giden Laura, Leipzig, Berlin ve Viyana'da önemli kişilerden müzik eğitimi almıştır. Boston'da ünlü tenor ve müzik eğitmeni Charles R. Adams'dan da dersler alan Laura Schirmer, 1879'da piyanist Franz Rummel ile birlikte New York'ta ilk kez sahneye çıkmıştır. Aynı yıl Boston Globe Theatre'da John Stetson yönetiminde sahne almış, Avrupa'da isim yapma isteği ile Max Strakosch kumpanyasına katılarak Boston'dan ayrılmıştır. Genç Laura Schirmer İtalya'da iken, aynı kumpanyanın üyesi ünlü tenor Arthur Byron ile evlenmiştir. Anlatılanlara bakılırsa bu evlilik yolunda gitmemiş, Laura'nın üstün kaliteli soprano sesi de fiziği gibi bu sıkıntılı dönemde gerilemiştir. Ünlü çift, bir tiyatro alıp işletmeye çalıştıysa da başarılı olamamış, sonunda birlikte İstanbul'a gitmeye ve şanslarını burada denemeye karar vermişlerdir. Kaynakların çoğunda Arthur Byron'ın burada öldüğü, bazı kaynaklarda ise geri gönderildiği yazmaktadır.¹ Bu olayların ardından İstanbul'da kalmayı sürdüren Laura Schirmer'den haber alamayan dostları, hayatından endişe etmeye başlamışlardır; hemen ardından da Sultan II. Abdülhamid'in haremindedir tutulduğu ve sonrasında 13 kadınla birlikte zehirlenerek öldürüldüğü haberleri Avrupa ve Amerika gazetelerinde geniş yer

*Çalışmaya yaptıkları değerli katkılardan dolayı Prof.Dr. R.Hüseyin Ünal, Doç.Dr.Ömer Bıyık, Katherine Sandra Dawson ve Kaan Doğan'a içten teşekkürlerimi sunarım.

¹ "Did the Turk Murder Her", *The Morning Review* (Washington), 14 Ekim 1888, s. 4; "Pretty Laura Schirmer", *The Great Falls Leader* (Montana), 25 Aralık 1888, s. 2; "Seraglio to Altar", *The Pittsburg Dispatch*, 14 Mart 1891, s. 1; "Laura Schirmer Mapleson", *New York Dramatic Mirror*, 8 Temmuz 1893, s. 2.

bulmuştur. En sonunda hayatta olduğu öğrenilen Laura Schirmer Byron, 1891 yılı başlarında İstanbul'dan ayrılarak Paris'e dönmüş ve burada önemli bir emperzaryo olan Henry Mapleson ile evlenmiştir (Res. 2). Laura Schirmer Mapleson, çalkantılı geçen yıllarının ardından meslek yaşamında eski başarısını yakalayarak Berlin, Londra ve Paris başta olmak üzere Avrupa başkentlerinde sahneye çıkmış, daha sonra ülkesine dönerek sanat yaşamını burada sürdürmüştür (Res. 3, 4). Laura Schirmer Mapleson'ın, ikinci evliliğinden ölümüne kadar geçen birkaç yılı yoğun bir çalışma temposu içinde geçirdiği anlaşılmaktadır.²

Res.2-Pittsburg Dispatch, 14 Mart 1891, s. 1. (Sol yan)

Res.3-New Songs, Boston 1892, Oliver Ditson Company, (Baş sayfa), Sheridan Libraries, Johns Hopkins University (box 140; item 100) (Sol alt)

Res.4-The New York Dramatic Mirror, 8 July 1893, Vol. XXX, No. 758 (Baş sayfa) (Sağ alt)

² "Did the Turk Murder Her", *The Morning Review* (Washington), 14 Ekim 1888, s. 4; "In the Harem", *Daily Telegraph* (Hawks Bay), 17 Kasım 1888, Issue: 5378, s. 2; "Laura Schirmer Mapleson", *The New York Dramatic Mirror*, 8 Temmuz 1893, s. 2; "The Musical World", *Lewiston Saturday Journal*, 19 Haziran 1895, s. 5.

İstanbul'da saray haremine kapatılarak esir tutulduğu ve zehirlenerek öldürüldüğü iddia edilen Laura Schirmer'in gerçek ölümü (!) 24 Ocak 1894 tarihinde gerçekleşmiştir (**Res. 5**). Genç yaşta yaşama veda eden ünlü sanatçının ölüm nedeni ise zehirli dondurma değil, pnömonidir (akciğer iltihabı, zatürre). Ünlü prima donnanın, ilerleyerek kendisini ölüme götüren hastalığa "Fencing Master" (Eskrim Ustası) operetini (**Res. 6**) sahneledikleri sırada yakalandığı ve son birkaç gününü baygın halde sayıklayarak geçirdiği kaydedilmiştir. Yakalandığı influenza atağını izleyen pnömoni nedeniyle New York, Everett House'da yaşamını yitiren Laura Schirmer'in cenazesi, annesi ve eşi Henry Mapleson eşliğinde, evinin bulunduğu Boston'a götürülerek düzenlenen tören ardından Cambridge, Mount Auburn Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir.³

DEATH OF LAURA SCHIRMER MAPLESON.

The Singer Succumbs to Pneumonia Following an Attack of Influenza.

Mrs. Laura Schirmer Mapleson, wife of Col. Henry Mapleson, died yesterday at the Everett House of pneumonia, which followed an attack of influenza caught on the stage of the Pittsburg Opera House Jan. 13. She was unconscious several hours before her death. Her husband and Dr. Valentine Mott were with her when she died.

Mrs. Mapleson was born in Boston in 1862, and her maiden name was Laura-Marguerite Schirmer. When a child she had a pleasing voice, and her gifts as a vocalist and pianist were those of a prodigy. When seven years old she appeared as an infant phenomenon at Chickering Hall, Boston, and her playing and singing won her applause and favorable criticism.

Laura Schirmer Mapleson.

Thus far what she knew of music and vocalization was due mainly to instinct and precocity. She studied for the lyric stage at Leipzig, Berlin, and Vienna. Her first appearance as a trained cantatrice was in this city when she was seventeen years old.

Res.5-New York Times, 25 Ocak 1894.

Laura Schirmer-Mapleson, the star prima donna, whose portrait appears above, has won a veritable triumph in the title-role of De

Res.6-Eskrim Ustası / (The Fencing Master) adlı operadan bir sahne. The New York Dramatic Mirror, 28 Ocak 1893, s. 2.

³ "Death of Laura Schirmer Mapleson", *The New York Times*, 25 Ocak 1894, s. 8; "To Sleep at Mt. Auburn", *Boston Daily Globe*, 25 Ocak 1894, s. 11; "Laura Schirmer Mapleson", *The New York Dramatic Mirror*, 3 Şubat 1894, s. 5.

Laura Schirmer, kendisini tanıyanların anlatımlarına göre, özel yaşamında ve arkadaşlık ilişkilerinde de sahnede olduğu kadar büyüleyiciydi. Dürüst, dost canlısı, cömert ve geçinilmesi kolay biri olarak tanımlanıyordu; ayrıca beş dil biliyor, ev yaşamıyla ilgili işlerde de oldukça becerikli olduğu söyleniyordu.⁴ Mesleki başarılarını konu alan haberler dışında onun renkli kişiliğini ortaya koyan haberler de dönemin basınına yansımıştır. Örneğin, 1891 tarihli bir gazete haberinde, Laura Schirmer Mapleson'ın konuşan papağanlara olan düşkünlüğünden ve birkaç özel türe sahip olduğundan sözedilmektedir.⁵

Dönemin gazetelerine aksetmiş bir diğer ilgi çekici haber ise, “Bayan Mapleson’ın Köpek Taşıma Çantası” başlığını taşımaktadır (**Res. 7**). Tüm prima donnaların, özellikle de yanlarındaki küçük köpekler yüzünden en iyi oteller tarafından reddedilenlerin, Schirmer’e minnettar olmaları gerektiği vurgulanmaktadır. Bunun nedeni, kendisinin bu sıkıntıya son veren bir düzeneğin mucidi olmasıdır. Schirmer, Monaco Prensesi tarafından kendisine hediye edilen küçük Rus köpeğini gittiği yerlere gözlerden uzak bir içimde rahatça götürebilmesini sağlayan küçük bir bavul şeklinde tasarladığı taşıma çantası ile haber olmuştur. Haberde, taşıma çantasının sade bir çizimi de yer almaktadır.⁶

Sesinin güzelliği kadar fiziksel görünüşü ile de beğeni toplayan Laura Schirmer, güzelliği nedeniyle tüm Avrupa’da “La Belle Américaine” olarak tanınmıştır. Sahip olduğu bu güzellik, kozmetik ürünlerin tanıtım ve reklamında da rol almasını sağlamıştır (**Res. 8**). 1892 Mayıs tarihli haberde Schirmer’in, ürünü kullandığına ve onayladığına dair kendi el yazısı ile yazılmış ve imzalanmış metin kopyası yer almakta,⁷ tüm bu ve benzeri haberler, sanatçının, döneminde sahip olduğu popülerliği ortaya koymaktadır.

Res.7-San Francisco Call, Vol.72,
No. 129, 7 Ekim 1892, s. 8.

⁴ “Not a Harem Victim”, *The Boston Daily Globe*, 21 Temmuz 1891, s. 4

⁵ “Artists and Pets”, *Bradford Era* (Pennsylvania), 12 Kasım 1892, s. 3.

⁶ “Mrs. Mapleson’s Dog Bag”, *San Francisco Call*, 7 Ekim 1892, No. 129, Vol. 72, s. 8.

⁷ “Mme. A Ruppert’s Face Bleach”, *The World*, 25 Mayıs 1892, s. 15.

Dış Basında Laura Schirmer olayı ...

Laura Schirmer ve tenor eşi Arthur Byron'ın başkent İstanbul'a gelmelerinin ardından olayların seyri giderek karmaşık bir hal almaya başlamıştır. Bu karışıklığın çıkış noktası, anlaşıldığı kadarıyla Avrupa gazetelerinde çıkan bir haberdir. Paris, 22 Ağustos 1888 tarihli *Gil Blas* gazetesinde çıkan "İnanılmaz Ama Gerçek" başlıklı haber (Res. 9), Perugini⁸ ile de sahne almış olan Amerikalı güzel ve ünlü şarkıcı Laura Schirmer'in tuhaf bir biçimde ortadan kaybolduğunu yazmaktadır. Habere göre, temsil için İstanbul'da bulunan sanatçının, Sultan'ın haremine kendi isteği ile girip girmediği bilinmemektedir. Ailesinin ısrarı ile onu özgürlüğüne kavuşturmak üzere adım atan Birleşik Devletler Bakanı, zehirli dondurma yiyen diğer onüç kadınla birlikte yurttaşları Schirmer'in de öldüğünü belirtmiştir.⁹ Aynı haberin, aynı gün *La Presse* gazetesinde¹⁰ ve bazı ayrıntı farklılıkları ile birçok gazete ve dergide yer aldığı da görülmektedir.¹¹

Mme. A. Ruppert's Face Bleach.

WHAT MAKES WOMEN BEAUTIFUL?

Read what Mrs. LAURA SCHIRMER MAPLESON, the Acknowledged Beauty and Popular Prima Donna, says of Mme. A. RUPPERT'S World-Renowned FACE BLEACH and profit by her experience.

Mrs. Laura Schirmer Mapleson, who was voted at the Actors' Fair recently held at Madison Square Garden the most beautiful and popular Prima Donna, sends her acknowledgment of the great merit of my world-renowned Face Bleach. A correct facsimile of her letter and photograph I give herewith.

The superiority of Mme. RUPPERT'S preparations over all others is unquestioned. Everything about them inspires confidence. For blemishes of the skin or to keep the complexion faultless they are marvellous. Mme. RUPPERT has had patients in her parlor while using with but one side of the face cleared to show the wonderful effect of her Face Bleach.

Mrs. A. RUPPERT'S Hand Lotion for softening and whitening the hands is exquisite. Her Almost Oil Complexion Soap, which is the only soap made of the pure oil of sweet almonds, is a most excellent toilet soap, and to prove its superiority Mme. RUPPERT will this week present to every purchaser of her Face Bleach a Bar free. The new book recently published by Mme. RUPPERT, titled, "How to be Beautiful," will be given to all callers free. If you cannot call or live outside the city send six cents postage and it will be mailed you promptly. This work, which has taken Mme. RUPPERT years to compile, should be read by every one who values perfection of the face and figure.

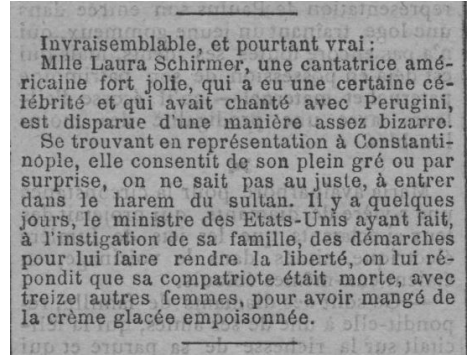
MME. A. RUPPERT,
6 EAST 14TH ST., NEW YORK.

Branch Parloirs: 470 Fulton St., Brooklyn, 200 Market St., Newark, and all the large cities in the United States.

126 East 34th Street
New York, 20 April 1892

Madame
I am delighted with
your "Face Bleach"
I find it the very best
preparation, delightful
in quality and
marvellous in its results.
Yours faithfully,
Laura Schirmer Mapleson

Res.8-The World, 25 Mayıs 1892, s.

Invraisemblable, et pourtant vrai:
Mme. Laura Schirmer, une cantatrice américaine fort jolie, qui a eu une certaine célébrité et qui avait chanté avec Perugini, est disparue d'une manière assez bizarre.

Se trouvant en représentation à Constantinople, elle consentit de son plein gré ou par surprise, on ne sait pas au juste, à entrer dans le harem du sultan. Il y a quelques jours, le ministre des Etats-Unis ayant fait, à l'instigation de sa famille, des démarches pour lui faire rendre la liberté, on lui répondit que sa compatriote était morte, avec treize autres femmes, pour avoir mangé de la crème glacée empoisonnée.

Res.9-Gil Blas, 22 Ağustos 1888, s.

⁸ Signor Perugini / Giovanni Perugini olarak bilinen John H. Chatterton ile *Fra Diavolo*'da birlikte sahne almışlardır. Max Strakosch ve C. D. Hess Kumpanyası'nın sahneye koyduğu eser, Philadelphia, Chestnut Street Opera House'da sahnelenmiştir. Bkz: Frank Hamilton (Ed.), *Opera in Philadelphia, Performance Chronology 1867-1927*, 2009, s. 42.

⁹ "Courrier des Theatres", *Gil Blas*, 22 Ağustos 1888, Paris, s. 4.

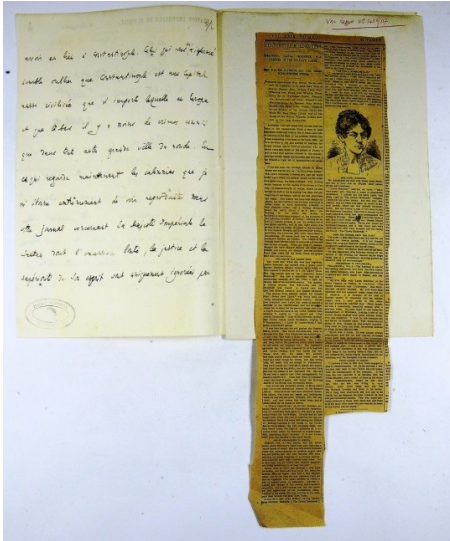
¹⁰ *La Presse*, 22 Ağustos 1888, Paris, s. 3.

¹¹ "Divers", *Officiel-Artiste*, 23 Ağustos 1888, Paris, s. 6.

Res.10-The World, 7 Ekim 1888, s. 1.

Önce *The World* (New York) gazetesinin 7 Ekim 1888 baskısında birinci sayfadan ilk haber olarak verilen “*Türk Onu Öldürdü mü? Güzel Laura Schirmer Sultan’ın Haremde Zehirlendi*” başlıklı haber (Res. 10), 14 Ekim 1888’de *The Morning Review*’da (Washington) aynı başlık ve içerikle yer almıştır. Osmanlı Devleti’nin Washington elçisi Mavroyeni Bey’in Hariciye Nezareti’ne gönderdiği tahrirat, *The World*’de çıkan habere ait gazete kupürünü de içermektedir ¹² (Res. 11). Haberde, Büyük Türk’ün ihtişamı ile gözleri kamaşan Bostonlı güzel Laura’nın zehir ile ölümüne gönderildiği, ‘Binbir Gece Masalları’nın romansından uzak bu suç ve cinayet öyküsünün, denizaşırı bir

yerden, korkunç Türk’ün ülkesinden geldiği yazmaktadır. Habere göre, popüler bir opera sanatçısı olan Laura Schirmer, Sultan’ın haremde 13 diğer kadınla birlikte zehirlenmiştir. Olay gizli tutulmaya çalışılsa da sanatçının Milano’daki arkadaşları, bunun gerçek olduğunu düşündüklerini, önde gelen bir Milano gazetesine ifade etmişlerdir. Laura’yı yaldızlı esaretinden kurtarmak için arkadaşlarının ve Amerika Birleşik Devletleri’nin çeşitli girişimlerde bulunduğu, ancak bir gece dondurmanın içine konulan zehirle, Laura’nın da aralarında bulunduğu harem kadınlarının (*The Morning Review*’a göre 14 kadın)

Res.11-İlişikte *World* gazetesinin haberi ile Mavroyeni Bey’in Hariciye Nezareti’ne gönderdiği mektuptan. BOA, HR.SYS. no. 59/45, 14 Ekim 1888

¹² BOA, HR.SYS. 1888.10.14 59-45.

öldürüldüğü belirtilmektedir. Konuya geniş yer veren haberde, bu ülkede kadınların köpeklerden daha ucuz ve değersiz olduğu, güzel yüzü ve büyüleyici sesi ile Laura Schirmer'in de sabah diğer kadınlarla birlikte ölü bulunduğu, herhangi bir soruşturmaya gerek duyulmadan aceleyle isimsiz mezarlara gömüldüğü ve böylece perdenin kapandığı yazılmıştır. Habere göre Laura'nın varlıklı ve dul bir kadın olan annesi, Boston yakınlarında küçük kızı ile birlikte yaşamaktaydı ve yaşanan bu talihsiz olaydan henüz haberdar değildi. Sanatçının eğitim yaşamına ve kariyerinin başlangıcına ilişkin ayrıntılara yer veren haber, İngiliz tenor Byron'la yaptığı evliliğe ve bu evliliğin kötüye gitmesine de değinmektedir. Byron'ın, Laura Schirmer'e onu küçük düşürecek biçimde davranması sanatçıyı karamsarlığa düşürmüş, bu durum meslekî başarısını da etkilemiştir. Laura'nın kendisine gelen iş tekliflerini, kocası kendisine eşlik etmediği sürece kabul etmediği, İstanbul ile bir iş bağlantısı kurarak şanslarını burada denemek istedikleri yazılmıştır. *The World*'ün geniş yer ayırdığı haberde, Schirmer'i tanıyan kişilerin konuyla ilgili görüşlerine de yer verilmiştir. Byron'ın burada başarısız olması nedeniyle geri gönderildiği de, Byron'a ne olduğunun bilinmediği de bu görüşler arasındadır. İstanbul'da kumpanyanın idaresini Laura Schirmer'in üstlendiği kaydedilmektedir. 1887 kışında Milano'da bulunan Amerikalılar, Laura'nın, Sultan'ın mahkûmu olduğunu işitmiş, bazıları kaçırıldığına inanırken, onun eğilimlerini bilen diğerleri, onun bu tutsaklığa gönüllü gittiğine inanmışlardı. Bu dönemde Laura'nın, Osmanlı üst düzeyi ile yakın ilişkiler kurduğu, Sultan'ın gözdesi olarak imparatorluğun lüksü içinde yaşadığı söylentilerinden de bahsedilmektedir. 1888 yazında intihar ettiği dair ulaşan habere, onu tanıyan kimsenin inanmadığı ancak İtalyan gazetelerinin yazdığı gibi öldürüldüğüne inanıldığı belirtilmektedir.¹³

17 Kasım 1888 tarihli *Daily Telegraph*'ın "Harem'de" başlıklı haberi de bu konuyu ele almaktadır. Sultan'ın haremde 13 kadınla birlikte zehirli dondurma ile öldürülen Schirmer'in, geçen yaz (1887 yazı) bir gemiyle Boğaziçi'ne geldiği, burada Sultan'ın görevlilerinden biri ile tanıştığı bilgisiyile başlayan haber, farklı ayrıntılarla devam etmektedir. Tanıştığı bu saray görevlisi sanatçıya Sultan'ın sarayındaki büyüleyici, ihtişamlı yaşamdan söz etmiş ve onu Sultan'ın eşlerinden biri olmaya teşvik etmiştir. Schirmer, 'yıldızlı bir hapisane'ye girmiş ve kısa zaman öncesine kadar kendisinden bir haber alınmamıştır. Yakın zamanda denizin ötesinden bir hikâye duyulmuştur; bu hikâyede tenor Giovanni Perugini¹⁴ de romantik bir bölümde rol almaktadır. Buna göre, Perugini'den Harem'deki kadınlara bir perdenin arkasından şarkı söylemesi istenir. Tenor, *Les Huguenots*'dan bir bölüm söyledikten sonra perdenin ardından operanın sıradaki solosu yükselir; sesin, az rastlanır bir tınısı vardır. Perugini, daha önce İtalya ve Boston'da dinlediği bu sesi tanıy ancak sanatçıdan bir mesaj

¹³ "Did the Turk Murder Her", *The World* (New York), Vol. XXIX, No. 910, 7 Ekim 1888, s.1; "Did the Turk Murder Her", *The Morning Review*, (Washington), 14 Ekim 1888, s. 4.

¹⁴ Signor Giovanni Perugini adı ile tanınan ünlü tenor John Halay Agustine Chatterton'dır (1855 - 1914). Yaşamı ile ilgili yazılanlar arasında İstanbul'a gittiği ile ilgili bir bilgiye rastlanmamıştır.

alabilmek için boş yere çabalar; zira falaka korkusu, Perugini'nin rüşvet teklifinden daha güçlü ve etkilidir. Haberin devamında, bu büyüü sesin, Perugini'yi St. Petersburg'a kadar takip ettiği ve tenorun İstanbul'a dönmek için acele ettiği ve Laura'nın serbest bırakılması için Amerikalı yetkililerden yardım sağlamaya karar verdiği anlatılmaktadır. Talihsiz kadından iyi bir haber alabilmek için gayret eden Perugini, Harem'deki kadınlara güzellik malzemeleri satan yaşlı bir kadın satıcının hizmetinden yararlanır. Satıcı kadın, Harem'e yaptığı birkaç ziyaretin ardından Perugini'ye haber getirir, bu habere göre, tenorun şarkısına karşılık veren genç kız ölmüştür.¹⁵

The Great Falls Leader'ın (Montana), 25 Aralık 1888 tarihli haberi, Laura Schirmer'in Harem'de zehirlendiği iddiasının gerçek olmadığını bildiren ilk haberler arasındadır. Burada, parfümle zehirlendiği iddia edilen dünyaca ünlü *prima donna* ile Byron'ın, aralarında çıkan tartışma sonucu ayrıldıkları, daha sonra zehirlenme hikâyesinin ortaya atıldığı, bir süre kendisinden haber alınamayan Laura'nın güvenli bir biçimde yeniden ortaya çıktığı ve aslında hiç esir olmadığı bilgisine ver verilmiştir.¹⁶

The Pittsburg Dispatch'in bir haberine göre ise Laura Schirmer hakkındaki söylentinin asılsız olduğu 11 Kasım 1888'de anlaşılmıştır. Haberde, Arthur Sullivan'ın¹⁷ *Mikado* için baş şarkıcı aradığı sırada Avrupa'daki tüm müzik merkezlerine telgraf çekildiği ancak Schirmer'in bulunamadığı kaydedilmektedir. Kocası ile yaşadığı beraberliğin katlanılamaz bir hal alması ve Byron'ın İtalya'ya gönderilmesinin hemen ardından hiç zaman kaybetmeyen İtalyan gazetelerinde Laura Schirmer'in zehirlenme hikâyesinin beliriverdiği yazılmıştır. Habere göre Paris'teki Henry Haynle¹⁸, Schirmer'in nerede olduğu ile ilgili ilk ipucuna ulaşan kişidir. Yüzlerce mil yol seyahat ettikten sonra onunla ilgili doğrudan bir iz bulmuş ve bu izi takip ederek 11 Kasım'da onunla görüşmüş ve hemen ardından Boston'a bir not ulaştırmıştır. Bu not şöyledir:

*“Paris, 11 Kasım 1888 – Bayan S. bulundu. Kendisi iyidir ve arkadaşlarını kabul etmekte özgürdür. Amerikalı bir menajerin talep etmesi durumunda çalışabilecektir ve seyahat etmeye itirazı bulunmamaktadır.”*¹⁹

1888 Kasım'ında İstanbul'da olduğu anlaşılan Laura Schirmer'in İstanbul'dan Paris'e döndüğü haberi 1891 Ocak ayına rastlamaktadır.²⁰ Paris'e dönen Laura

¹⁵ “In the Harem”, *Daily Telegraph*, (Hawking Bay), Issue: 5378, 17 Kasım 1888, s. 2.

¹⁶ “Pretty Laura Schirmer”, *The Great Falls Leader* (Montana), 25 Aralık 1888, s. 2.

¹⁷ Arthur Sullivan (1842-1900), dönemin ünlü İngiliz bestecisidir.

¹⁸ Haberde adı geçen Henry Haynle ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

¹⁹ “Seraglio to Altar”, *The Pittsburg Dispatch*, 14 Mart 1892, s. 1

²⁰ “Musical Notes”, *The Sporting Life*, (Philadelphia), Vol. 16, 24. Ocak 1891, s. 11.

Schirmer, ünlü emprezaryo James Henry Mapleson ile 17 Mart 1891 tarihinde İngiliz Elçiliği'nde evlenmiştir.²¹

Hawke's Bay Herald'in 11 Mayıs 1891 tarihli ve "Bir Gelinin Tuhaf Kariyeri" başlıklı haberinde, Laura Schirmer'in Henry Mapleson ile gerçekleştirdiği ikinci evliliğe değinirken sanatçının geçmiş yaşamına da yer verilmekte, sözkonusu olayla ilgili farklı iddialar ortaya konmaktadır. Habere göre, Giovanni Perugini ve İngiliz tenor Byron'ın da bulunduğu Maurice Strakosch'un kumpanyasına katılan Laura, daha sonra Byron ile evlenmiştir; ancak evlilik zamanla mutsuz bir hal almış, bir opera kurmak için İstanbul'a gelen çift, tüm parasını bu girişimde kaybetmiştir. Bu durum, Arthur Byron'ın ölçüsüz alışkanlıklara sürüklenmesine ve sonunda ölümüne yol açmıştır. Haberin devamında, bu olayın ardından Laura'nın, İstanbul'da müzik dersleri vererek, Amerikan ve İngiliz Büyükelçiliklerinde sık sık, Sultan'a da ara sıra şarkı söyleyerek geçimini sağladığı belirtilir. Sanatçı, daha sonra Paris'e giderek burada Sbriglia²² ile çalışmış ve Marie Roze'dan ayrılmış olan Henry Mapleson ile evlilik yolunda bir adım atmıştır.²³

Laura Schirmer'in sözde zehirlenmesi olayı ile ilgili olarak bu süreçte gazetelerde sayısız haber yayınlanmıştır; bunlardan biri, konuya açıklık getirmesi bakımından özellikle dikkat çekicidir. *Chicago Tribune* gazetesinin 2 Ağustos 1891 tarihli baskısında yer alan "Maceraperest bir Prima Donna" başlıklı bu haber, ünlü sanatçının İstanbul günlerine ve yaşadıklarına dair ayrıntılı açıklamalara yer verir. Doğulu bir hükümdarın haremde aylarca esir tutulduğu masalının bu tarihte yeniden canlanmasının nedeni, emprezaryo eşi Henry Mapleson'ın, Laura Schirmer'in de prima donna olarak yer alacağı İngilizce bir opera için Amerika'ya geleceğinin duyurulmasıdır. Haberde, Laura Schirmer'in *Paris Petit Journal* tarafından başlatılan ve 13 koro şarkıcısı ile birlikte Abdülhamid'in sarayında dondurma ile zehirlendiği iddiası ile ses getiren haberlerden son derece rahatsız olduğu ifade edilmekte ve Schirmer'in Sultan'la görüşmesinin gerçek öyküsünün artık bilindiği vurgulanmaktadır. Haberde, gerçek olduğu söylenen öykü, özetle şöyledir: Korku ve titreme içindeki Laura'ya, Sultan'ın huzuruna kadar Sadrazam, harem ağası ve diğer yüksek dereceli memurlar eşlik ederler. Bir ölüm sessizliğinde Laura şarkı söylemeye başlar. Her parçanın bitiminde Sultan başı ile onaylar. Tek bir kelime konuşulmaz. Laura gergin ve korkmuş bir halde söylemeyi, Sultan da başı ile onaylamayı sürdürür, ta ki sanatçı farklı türlerden yaklaşık otuzaltı seçme eseri içeren konser repertuarını tamamlayıncaya kadar. Tamamen bitkin bir durumdaki Laura Schirmer gönderilmeyi beklerken, Sadrazam aldığı işaretle Sultan'a yaklaşarak bir emir alır. Fransızcaya çevrilen ve başmabeyinci

²¹ "Colonel Mapleson Married", *San Francisco Call.*, Vol. 69, No. 108, 18 Mart 1891, s. 1.

²² Giovanni Sbriglia (1832-1916): 1875'te Paris'e yerleşmiş ve yaşamının sonuna kadar burada yaşamış İtalyan tenor ve önemli bir müzik öğretmeni.

²³ "A Bride's Strange Career", *Hawke's Bay Herald*, Vol. XXVI, Issue 8968, 11 Mayıs 1891, s. 4.

tarafından Schirmer'e iletilen emir şöyledir: “*Haşmetmeapları sizin bu Türkçe şarkıyı söylemenizi buyuruyor*” derken aynı anda eline bir beste verir. Bir an olsun dinlenmeksizin Laura Schirmer, Sultan'ın işaretiyle yeniden söylemeye başlar; neyse ki bu zor sınavı geçmeye yetecek kadar Türkçe öğrenmiştir. Sultan ilk kez beğeniyle gülümser. Bunun ardından son sınav gelir; Sadrazam tekrar Sultan'a yaklaşarak aldığı emri sanatçıya iletir. Bu, “*Haşmeapları dans etmenizi buyuruyor.*” emridir. Bu, prima donna için zor bir andır. Yine de, Sultan gittikçe hızlanan bir tempoda alkış tutarken, Schirmer vals yapmaya başlar ve bu durum, dansçı sersemleyip, onu yere düşmekten kurtaran bir saray görevlisine doğru yuvarlanıncaya kadar sürer. Sultan kendisine 10.000 altın kuruş, elmas bir yüzük ve bir çift terlik verir ve onu Osmanlı İmparatorluğu sarayına yüklü bir maaşla saray şarkıcısı tayin eder.²⁴

Chicago Tribune gazetesinin bu haberinden, Laura Schirmer'in, hakkında çıkarılan asılsız dedikodulardan rahatsızlık duyarak buna bir son vermek üzere bir açıklama yaptığı, böylelikle gerçek öykünün sanatçının anlatımıyla açığa çıktığı anlaşılmaktadır. Bunun yansımalarını sonraki haberlerde görmek mümkündür; bu tarihten sonraki haberlerde, buradaki öykünün dikkate alındığı ve aktarıldığı görülür.²⁵

Başbakanlık Osmanlı Arşivinden belgelerle Dersaadet'te Laura Schirmer olayı ...

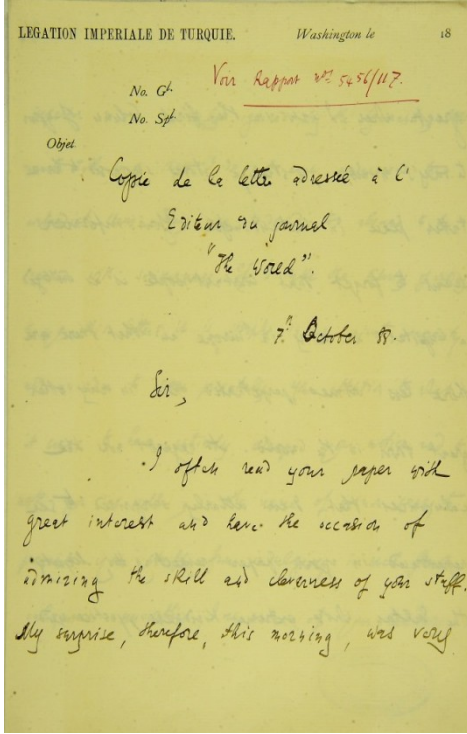
Laura Schirmer'in 1888 yılında eşi ile birlikte geldiği Osmanlı başkentinde ortadan kaybolduğu, sonrasında da II. Abdülhamid'in haremde zorla tutulduğu ve ardından zehirli dondurma ile zehirlenerek öldürüldüğü haberlerinin önce Avrupa, daha sonra Birleşik Devletler gazetelerinde yer almaya başlaması iki ülke arasında bazı resmî yazışmaların yapılmasını kaçınılmaz kılmıştır.

Başbakanlık Osman Arşivi'nde, konuyla ilgili bazı yazışmalar mevcuttur. Bunlardan biri 1 Eylül 1888 (24 Zilhicce 1305) tarihli; Paris'te basılan *Gil Blas* dergisinde çıkan ve şarkı söylemek için gittiği İstanbul'da Harem-i Hümayun'a alınarak öldürüldüğü iddia edilen Laura Schirmer ile ilgili haberin tercümesini içermektedir.²⁶ Söz konusu haber *Gil Blas* dergisinde 22 Ağustos 1888'de yayınlanmıştır (**Res. 9**). Haberin yurt dışında duyulmasının hemen ardından yazışmaların başladığı anlaşılmaktadır.

²⁴ “An Adventurous Prima Donna”, *Chicago Tribune*, 2 Ağustos 1891, s. 9.

²⁵ Bkz: “*The New York Dramatic Mirror*, 8 Temmuz 1893, s. 2; “*Dramatic Gossip*”, *The Star* (New Zealand), Issue 4907, 24 Mart 1894, s. 3.

²⁶ BOA, Y..PRK.SRN., no. 2/46, 24.Z.1888 (1 Eylül 1888).

Konu ile ilgili bir diğer belge grubu ise Washington Elçisi Mavroyeni Bey'in²⁷ kaleminden çıkmıştır. Bunlardan biri Mavroyeni Bey tarafından 7 Ekim 1888 tarihinde *The World* gazetesinin editörüne yazılmıştır (**Res. 12**). Editöre gönderilen İngilizce metnin kopyası ile aynı metnin Fransızca tercümesi Hariciye Nazırı Said Paşa'ya, İstanbul'a gönderilmiştir. Fransızca belgeye *The World*'de çıkan haberin yer aldığı gazete kupürü de eklenmiştir.²⁸ Mavroyeni Bey tarafından kaleme alınan bu belgelerin, haber *The World* gazetesinde baş sayfadan verildiği gün,²⁹ hiç zaman kaybetmeden yazıldığı anlaşılmaktadır.

Res.12-Mavroyeni Bey'in *World* gazetesi editörüne yazdığı mektubun ilk sayfası.

BOA, HR. SYS., no. 59/45, 7 Ekim 1888

Mavroyeni Bey, editöre yazdığı dört sayfalık mektubunda şunları söylemektedir:

“... Beyefendi, gazetenizi sık sık büyük bir ilgiyle okurum.

Bu nedenle de personelinizin zekâsını ve becerikliliğini takdir

etme imkânım oldu, ancak bugünkü sayınızın birinci sütununda,

İstanbul'da geçtiği varsayılan garip hikâyeyi okuyunca çok şaşırdım.

²⁷ Alexandre Mavroyeni Bey (1848-1929): 1867 yılında açılan Washington Elçiliği'nde 1887-1896 yılları arasında Osmanlı elçisi olarak görev yapmış Ermeni asıllı Osmanlı vatandaşıdır. Babası Spiridon Mavroyeni Paşa, II. Abdülhamid'in baştabibi idi. Bkz. Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmani / Osmanlı Ünlüleri*, C. VI, 1996, s. 1728.

²⁸ Haberın özet metni için bkz. s. 8.

²⁹ Bkz. “Did the Turk Murder Her?”, *The World* (New York), Vol. XXIX, No. 910, 7 Ekim 1888, s. 1.

Semra Daşcı

Size bu haberi veren kimse İstanbul'un, Avrupa'daki herhangi bir başkent kadar medenî olduğunu ve bu kentte, dünyanın herhangi bir büyük kentinden daha az suç işlendiğini unutmuş görünmektedir. Gazetenizde, Zat-ı Şahaneleri Sultan hakkında dile getirildiğini görünce şaşırduğım iftiralara gelince: Sultan Hazretlerinin aşırı iyilikseverliğini, adaletini ve zekâsının üstünlüğünü gözardı eden cahilleri yalanlamaya tenezzül etmeyeceğimi söylememe izin verin. Bunlar, gerçekte ciddiye alınmayacak, çok saçma iftiralar. Size bu mektubu, sadece kişisel fikirlerimi aktarmak için yazma cüretini gösteriyorsam, gözünüzden kaçmış hususlara özel olarak dikkatinizi çekmek ve akl-ı selim adına, personelinizi, okurlarınızın alçakça ve yersiz olduğuna inandığım iftiralarından korumayı amaçladığım içindir.

Saygılarımla.

Mavroyeni”³⁰

Metnin, ilk sayfasının sağ üst köşesine kırmızı mürekkeple not edilen yazı 5456/117 numaralı rapora bakılmasını söylemektedir. 5456/117 numaralı rapor ise Mavroyeni Bey tarafından kaleme alınmış 9 Ekim 1888 tarihli bir diğer evraktır.³¹ *World* gazetesinin haberinin İngilizce'den Fransızca'ya tercümesini içeren bu onbeş sayfalık metin Hariciye Nazırı Said Paşa'ya hitaben yazılmıştır.

14 Ekim 1888 tarihli ve 5458/119 numaralı bir diğer tahrirat yine Washington Elçiliği'nden İstanbul'a, Said Paşa'ya gönderilmiştir;

“...Sayın Bakan, Byron'la³² ilgili 117 numaralı raporumu teyit etmekten şeref duymaktayım. “Washington Post”ta

³⁰ BOA, HR. SYS., no. 59/45, 7. 10. 1888

³¹ BOA, HR. SYS., no. 59/45, 9. 10. 1888

³² Laura Schirmer Byron kastedilmektedir.

Amerikalı Prima Donna Laura Schirmer Sultan II. Abdülhamid'in.....

*yayımlanan, Boston'dan yollanmış bir telgrafın ekte
sunduğum özetinden, Zat-ı şahaneleri, "World"ün iftiralarının
hiçbir mesnede dayanmadığının kanıtlandığını görecektir.
Böylece, yukarıda sözü edilen 117 No.lu raporumun sonuçları
kesin olarak doğrulanmış bulunmaktadır. Ekselansları
böylece, "New York World" gibi önemli bir gazetenin bile
nasıl bir hafiflikle suç işlediğine şahit olmaktadır.
Sayın Bakan, size duyduğum derin saygıyı kabul
buyurun. Çok mütevazı ve çok sadık hizmetkârınız.
Mavroyeni." ³³*

Belgenin devamında, Mavroyeni'nin sözünü ettiği, Boston'dan gönderilen telgrafi konu eden gazete kupürü de yer almaktadır (**Res. 13**). Yazının Fransızca tercümesini el yazısı ile altına yazmıştır. Tüm gerçeği açığa çıkaran telgraftan bahseden gazete haberi şöyledir:

LAURA SCHIRMER

Kendisinin, Sultan'ın Haremindedir zehirlendiği hikâyesi doğru değildir.

The Washington Post'a Özel.

*Boston, Ekim 10- Amerikalı şarkıcı Laura Schirmer'in Sultan'ın
haremindedir zehirlendiğini önce Ağustos ayında yayımlanan ve
geçtiğimiz Pazar yeniden yayımlanan söylenti hiç kuşkusuz gerçek
dışıdır. Annesi bu şehirde Dr. Vogel ile yaşamaktadır. Söylenti ilk
yayımlandığında onun buradaki yakınları İstanbul'a bir telgraf
gönderdiler ve 20 Ağustos'ta aşağıdaki cevap geldi.*

³³ BOA, HR. SYS., no. 59/45, 14.10.1888

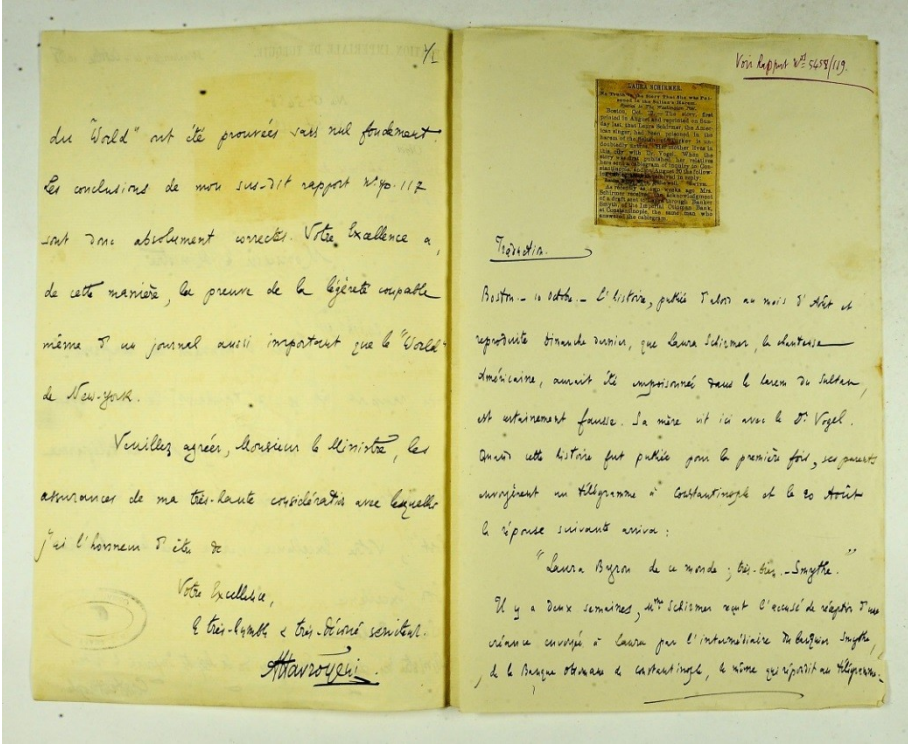
Semra Daşcı

“Laura Byron hayattadır; oldukça iyidir”. SMYTH

Daha iki hafta önce Mrs. Schirmer, İstanbul'daki Bank-ı Osmanî-i

Şahane'den bankacı Smyth aracılığı ile Laura'ya gönderilen

bir havale onayını aldı. Bu zat, telgrafa cevap veren kişidir.³⁴

Res.13-Mavroyeni Bey'in Hariciye Nazırı Said Paşa'ya gönderdiği mektuptan.

BOA, HR. SYS., no. 59/45, 14 Ekim 1888

Osmanlı Bankası'ndan yakın zamanda Laura Schirmer Byron'a bir havale yapıldığı, bunun, sanatçı tarafından alındığı ve havaleyi yapan Smyth adlı banka görevlisinin, aynı zamanda Boston'daki ailenin telgrafına karşılık veren kişi olduğu, dolayısıyla da çıkarılan bu söylentinin gerçekle ilgisinin bulunmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

³⁴ BOA, HR. SYS., no. 59/45, 14. 10. 1888

Bundan sonraki günlerde bu haberin aynı biçimde başka gazetelerde de yer aldığı dikkati çeker.³⁵

II. Abdülhamid döneminde gelen yabancı sanatçılar ...

Laura Schirmer olayında Avrupa ve Amerika basınında çıkan asılsız haberler, Sultan II. Abdülhamid'i gaddar, zorba, kadınlara değer vermeyen ve keyfi biçimde can alan bir zalim görünümüne sokmuştur. Laura Schirmer ve beraberindekilerin İstanbul'a geldikleri dönemde özellikle saray çevresindeki sanat ortamına ve Sultan II. Abdülhamid'in bu ortam içindeki tutumuna, yabancı sanatçılara karşı yaklaşımına bakıldığında, yaratılan bu olumsuz imajın ne kadar büyük bir haksızlık olduğu bir kere daha anlaşılmaktadır.

Osmanlı Arşivi'nde yer alan bazı belgeler, başkente gelen yabancı sanatçılar ve bu konudaki uygulamalar hakkında aydınlatıcı bilgiler sağlamaktadır. Sultan II. Abdülhamid'in saltanatı döneminde birçok yabancı sanatçının, bireysel ya da grup olarak başkent İstanbul'a geldikleri görülür. Hatta bu ilgi Avrupa ile sınırlı kalmamıştır; 1904 tarihli bir belge Japonya'dan Dersaadet'e gelen oyuncuların söz etmektedir.³⁶ Sahne gösterisi yapmak isteyen yabancı grupların Dâhiliye Nezareti'ne başvurarak izin istemeleri gerektiği, ayrıca gelen grupların gerekli görüldüğü takdirde özellikle de saraya davet edildiklerinde haklarında tahkikat yapıldığı ve yine gerekli görülürse Dersaadet'ten gönderildikleri anlaşılmaktadır.³⁷ Yabancı sanatçıların konser ve gösterileri kimi zaman yardım amacıyla düzenlediklerine ilişkin kayıtlara da rastlamak mümkündür.³⁸ Belgelerden anlaşıldığına göre, bazı yabancı sanatçılar, belirli sürelerle sanatlarını icra etmeleri için sarayda istihdam edilmişlerdir. Bu amaçla bir kontrat düzenlenmesi, bu konuya gösterilen önem ve hassasiyete dikkati çekmektedir.³⁹

³⁵ Bkz. "Laura Schirmer All Right", *Ottumwa Daily Democrat* (Iowa), 12 Ekim 1888, s. 4.

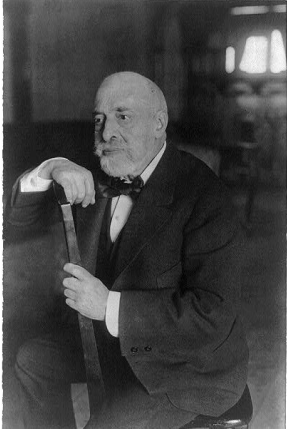
³⁶ BOA, BEO, no. 2310/173224, 22/M/1322 (8 Nisan 1904); BEO, no. 2310/173221, 22/M/1322 (11 Nisan 1904).

³⁷ Bu tür belge örnekleri Osmanlı arşivinde sayıca az değildir. Bunlardan biri, şarkıcı iki kadının Dersaadet'te Sultan'ın huzuruna çıkmak ve kendisine konser vermek istemelerine ilişkindir. Bkz. BOA, Y..PRK.TŞF., no. 6/28, 24/Z/1318 (15 Mart 1901) ; BOA, Y..PRK.ZB., no. 2450/118, 18/L/1318 (8 Şubat 1901).

³⁸ Örneğin, 28 Nisan 1895 tarihli bir belgede, Paris Operası şarkıcılarından Madam Darley adlı kişinin, hasılatı Darülaceze'ye bırakılmak üzere Tepebaşı'nda bir konser verme izni için yaptığı başvuruya Dâhiliye Nezareti'nin verdiği olumlu yanıt kaydedilmiştir. Bkz. BOA, Y..MTV., no. 121/17, 03/2/1312 (28 Mayıs 1895).

³⁹ İtalyan tiyatro oyuncularının sarayda iki yıl çalışmaları ile ilgili olarak Hazine-i Hassa Nezareti tarafından düzenlenen bir sözleşmeye ilişkin belge için bkz. BOA, Y..PRK.HH., no. 29/6, 14/Ş/1313 (29 Mart 1896).

Ayşe Osmanoğlu'nun, babası Sultan II. Abdülhamid'i anlattığı *Babam Sultan Abdülhamid* adlı kitapta, Sultan'ın yaşamı ile ilgili birçok bilgiye ek olarak sanatla ilişkilerinden ve sanata bakışından da söz edilmektedir. Bu anılar arasında Sultan II. Abdülhamid'in müziğe düşkünlüğü, şehzadeleri için Avrupa'dan piyanolar getirtmesi, saraya İtalyan ve Fransız müzik öğretmenleri alması, çocuklarının müzikle ilgilenmelerini istemesi anlatılmaktadır. Ayşe Osmanoğlu, Sultan babasının kendilerine

Res.14-Leopold Auer.

Fotoğraf. Library of Congress
Prints and Photographs
Division Washington, Cat.
no. 2005689200.

huzurunda piyano çaldığından ve dikkatini çeken hataları düzelttiğinden de söz eder.⁴⁰ Aynı zamanda müzik dinlemek ve marangozhanede çalışmanın Sultan'ı en çok dinlendiren uğraşlar olduğunu da belirtir.⁴¹ Vahdettin Engin'in, Sultan Abdülhamid'in yaşamını ve husûsî iradelerini ele aldığı çalışmasında, Sultan'ın yoğun çalıştığı ve kendini yorgun hissettiği zamanlarda tiyatro oynanmasını istediği belirtilmiş, ayrıca ilgi çekici bir bilgi olarak da bazı zamanlarda senaryosunu kendi yazdığı komedi türündeki temsilleri Saray'ın tiyatro grubundaki oyunculara oynattığı kaydedilmiştir.⁴²

Ayşe Osmanoğlu, İstanbul'a gelen yabancı gösteri grupları ile sanatçıların, elçiler tarafından Sultan'a tavsiye edildiğini, böylece birçok sanatçının saraya gelerek Sultan'ın huzurunda sanatlarını sergilediklerini ve kendilerine nişanlar verildiğini anlatmaktadır.⁴³ Engin'in yayınlamış olduğu II. Abdülhamid'in husûsî irade metinlerinden biri, konu bağlamında dikkat çekicidir. Yerli oyuncuların sorunlarını konu alan 20 Temmuz 1906 tarihli bu belgede, İstanbul ve Bilâd-ı Selâse'de⁴⁴ faaliyet gösteren yerli tiyatro kumpanyalarında çalışan oyuncuların yoksulluk ve sefalet içinde kaldıkları ve bu nedenle yardım talebinde buldukları belirtilmekte ve Sultan'ın da konuya karşı duyarlı davrandığı anlaşılmaktadır.⁴⁵

Sultan'ın huzuruna çıkan yabancı sanatçıların kaleme aldıkları anıları da bu konuda dikkate alınması gereken önemli kaynaklardır. Bu sanatçılardan biri de Macar keman virtüözü ve bestecisi Leopold Auer'dir (1845-1930) (**Res. 14**). Kendi yaşamını

⁴⁰ Osmanoğlu, 2013, s. 32.

⁴¹ Osmanoğlu, 2013, s. 28.

⁴² Engin, 2008, s. 17-18.

⁴³ Osmanoğlu, 2013, s. 76.

⁴⁴ İstanbul'a bağlı Galata, Üsküdar ve Eyüp kazalarını ifade eder.

⁴⁵ Engin, 2008, s. 263-264.

kaleme aldığı *My Long Life and in Music* (1923, New York, Frederick A. Stokes Company) kitabında, Rus Çarı III. Aleksandr ve Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid'in huzurunda verdiği konserleri kendi ağzından anlatmaktadır. 1902 yılı Mart ayında, Viyana, Belgrad, Sofya ve İstanbul'u kapsayan bir konser turunda Rus kontralto Maria Gorlenko-Dolina ile birlikte Osmanlı başkentine gelmiştir. Viyana'dan Orient Express ile gelen Auer, bu şehrin pitoresk ve şiirsel atmosferinin tadını çıkarmanın, anlatmaktan çok daha kolay olduğunu belirtmektedir. Auer, Sultan II. Abdülhamid'in kendilerini dinlemeyi arzu ettiği söylenmesine rağmen bu konuda aceleci davranılmadığını, iki kez Balkan başkentlerine gitmek üzere hazırlandıkları sırada yola çıkışlarının bu nedenle ertelendiğini ifade etmektedir⁴⁶:

“... Kendi adıma ben, Müslüman dünyasının yöneticisinin huzurunda özel bir sahne sunumu ile izlenimlerimi zenginleştirme fırsatını kaçırmamaya kararlıydım, hatta iki Batı başkentinde planlanan konserleri kaybetme pahasına. Sonunda güzel bir sabah bizim uzun bekleyişimiz ödüllendirildi. Rus elçiliğinin habercilerinden biri, aynı

gün saat altıda Yıldız Köşkü'ne gitmek üzere hazırlanmamızı bildiren

bir notla Hotel Pera'ya geldi. Büyükelçi ve elçiliğin baş dragomanı,

bizi saraya götürecekti iki kupa arabayla geldiklerinde çok

heyecanlıydım. Hava ılık hatta nemliydi, fakat gerginlikten sanki

soğukmuş gibi titriyordum....”⁴⁷ sözleriyle anlatmıştır Saray'a giderken hissettiklerini. Sekizde başlayacak konser öncesi hafif bir yemek için nezaketle davet edildikleri geniş yemek odasına, Avrupa tarzında döşenmiş uzun bir salondan geçerek ulaştıklarını, yemek odasının yüzlerce mumla aydınlatıldığını, masanın altın vazolarla süslendiğini, masadaki tüm servis takımlarının da som altından yapılmış olduğunu anlatır ve devam eder:

“... Uzun geçitlerden sonra performansı sergileyeceğimiz salona

ulaştık; iyi bir sahnesi olan gerçek bir tiyatroydu. Önlerinde yaldızlı

demir parmaklıkları olan çok sayıda locanın bulunduğu iki galerisi

vardı. Bu localar, Osmanlı imparatorunun kalabalık eşleri, cariyeleleri

ve çocukları için tasarlanmıştı. Sahnenin tam karşısında geniş parter

locası, Majesteleri ve maiyeti içindi. Sultan II. Abdülhamid, büyük bir

⁴⁶ Leopold Auer, “A Violinist Plays before a Czar and a Sultan”, *The Baton*, C. VI, No. 4, Feb. 1927, s. 2-3. Bu makale, Auer'in kendi yaşamını anlattığı *My Long Life in Music* (New York, 1923) adlı kitabından alınmıştır. Dr. Emre Aracı'nın da bu konuda bir makalesi bulunmaktadır. Bkz. “Maria Gorlenko-Dolina ve Auer'in İstanbul Günleri”, *Andante*, Kasım 2014, s. 50-52.

⁴⁷ Auer, 1927, s. 3.

müzik aşığıydı. Özellikle İtalyan müziğine çok düşküncü ve çok iyi olduğu söylenen tam bir orkestrası vardı...”⁴⁸

Sanatçılara, konser boyunca dikkat etmeleri gereken hususlar anlatılırken, özellikle vurgulanan kural, çalmaya ve söylemeye başladıktan sonra bestenin sonuna gelseler dahi durmadan çalıp söylemeye devam etmeleridir, ta ki, Sultan başıyla onların çekilmelerini işaret edinceye kadar.

“... Biz çaldıktan sonra Sultan’ın yaverlerinden biri bizden, İmparator locasına gitmemizi istedi. Orada, sarayın baş dragomanı Sultan adına bize içtenlikle teşekkür etti. Teşrifatçıbaşı bize, her takdimde Sultan’ı selamlayarak kendisinin huzurunda nişanlarımızı verdi ve biz de nişanlarımızı aldıktan sonra Sultan’ın huzurundan selam vererek çekildik...” sözleriyle yaşadığı deneyimi aktarmaktadır.

Res.15-Ernesto Rossi. *The Graphic*, 15 Mayıs 1876, s. 464.

Devamında Auer, Yıldız Sarayı’ndan ayrılmadan önce Sultan’ın, herbirine içinde 100 altının bulunduğu bir deri kese ihsan ederek gerçekten büyük bir hükümdar olduğunu gösterdiğini ifade eder.⁴⁹ Auer’in bu sözlerini, Osmanlı Arşivi’nde bulunan 9 Nisan 1902 tarihli belge de doğrulamakta, Leopold Auer ve beraberindekilerin taltif edildiklerinden söz etmektedir.⁵⁰

1889’da İstanbul’a gelen İtalyan aktör Ernesto Rossi (1827-1896) de, Sultan II. Abdülhamid’in huzuruna çıkmış sanatçılardan biridir (**Res. 15**). 7 Nisan 1889 tarihli bir arşiv kaydı, Ernesto Rossi’nin, kendisine gösterilen iltifat ve ihsandan duyduğu memnuniyetten dolayı Sultan’a teşekkürünü konu alırken,⁵¹ aynı yıla tarihlenen bir gazete haberinde ise Sultan II. Abdülhamid’in huzurunda sahneye çıkan Rossi’yi, Othello’yu sahnelediği

gösteride, yaldızlı kafeslerle ayrılmış localarda Harem kadınlarının da izlediğini yazılmıştır. Habere göre, elektrikle aydınlatılmış, küçük ve güzel tiyatrodaki sergilenen iki temsil, Sultan tarafından da beğenilmiş ve Signor Rossi’ye güzel bir hediye ile

⁴⁸ Auer, 1927, s. 4.

⁴⁹ Auer, 1927, s. 4.

⁵⁰ BOA, İ..TAL., no. 274/1319, 30/02/1319 (9 Nisan 1902).

⁵¹ BOA, Y..PRK.TKM., no. 15/40, 06/Ş/1306 (7 Nisan 1889).

Osmanlı nişanı sunulmuştur.⁵² Talât Halman ise bir makalesinde, sanatçının anılarına dayanarak, Othello'nun Desdemona'yı öldürdükten sonra intihar ettiği V. Perde'de Sultan'ın gözlerinin yaşlı olduğunu aktarmaktadır.⁵³

Babam Sultan Abdülhamid kitabında Ayşe Osmanoğlu'nun da belirttiği⁵⁴ gibi dünyaca ünlü aktris Sarah Bernhardt'ın da yolu Dersaadet'e düşmüştür (**Res. 16**) . 1888,

Res.16- Sarah Bernhardt. Fotoğraf, yakl. 1888. Library of Congress Prints and Photographs Division, Washington. Cat. no. 2005685633

1893, 1904 ve 1908 yıllarında olmak üzere dört kez geldiği anlaşılmaktadır. 1888 yılına ait bir Osmanlı arşiv kaydında, gelen diğer gruplara yapıldığı gibi Sarah Bernhardt ve beraberindeki grup hakkında da tahkikat yapıldığı anlaşılmaktadır.⁵⁵ Şubat 1905 tarihli bir röportajının yayımlandığı *Chicago Tribune* gazetesinde Bernhardt, emekli olmadan en çok yapmak istediği şeyler arasında İstanbul'a, Sultan'ın huzurunda oynamak üzere dönmeyi de saymaktadır.⁵⁶ 1893 tarihli bir arşiv kaydı, Bernhardt ve kumpanyasının Verdi Tiyatrosu'nda önde gelenlerin de izlediği bir temsil sahneye koyduğunu belirtirken⁵⁷, 1904 tarihli bir diğeri ise İstanbul'a gelecek olan Sarah Bernhardt'ın sahneye koyacağı oyunlara uygulanan sansür ve izinlerle ilgilidir.⁵⁸

İngiliz gazeteci Richard P. Davey, *The Sultan and His Subjects* adlı kitabında, sahneye çıkan sanatçılara çok iyi ücret ödendiğini, bununla kalınmayarak çoğu zaman Sultan'dan ve Paşalardan muhteşem hediyeler aldıklarını söylemektedir. Sultan II. Abdülhamid'in, Yıldız Köşkü'nden ayrılmadığından, kendisine Saray ile bağlantılı küçük, ferah bir tiyatro binası yaptırdığından ve dikkate değer, başarılı bir temsil olduğunda özel

⁵² "Dramatic and Musica", *New Zeland Herald*, (Auckland), Vol. XXVI, Issue 9440, 10 Ağustos 1889, s. 4.

⁵³ Halman, 2014, s. 13.

⁵⁴ Osmanoğlu, 2013, s. 77.

⁵⁵ BOA, Y..PRK.ZB., no. 4/56, 02/R/1306 (6 Aralık 1888)

⁵⁶ "The Seven Fears of Sarah Bernhardt", *Chicago Tribune* (Illinois), 26 Şubat 1905, s. 14.

⁵⁷ BOA, Y..PRK.ZB., no. 11/52, 14/L/1310 (1 Mayıs 1893)

⁵⁸ BOA, DH.MKT., no. 912/79, 26/N/1322 (4 Aralık 1904); BEO, no. 2455/184119, 20/N/1322 (28 Kasım 1904)

olarak burada izlediğinden söz eder. Aynı kaynakta, Sultan'ın trajediden nefret ettiği, "opéra bouffe"dan keyif aldığı, bir kadının mükemmel bir biçimde ölü rolü yapmasına tanık olmayı istemediğini söyleyerek Sarah Bernhardt'ı izlemeyi kesinlikle reddettiği anlatılmaktadır.⁵⁹

Gazeteci ve edebiyatçı kimliğiyle öne çıkan ve yaşamı boyunca tarihle ilgilenen Ziya Şakir'in (1884-1959) kaleme aldığı *Sultan Abdülhamid* adlı kitabında, Yıldız Tiyatrosu'na ayrı bir yer ayrılmıştır.⁶⁰ Ziya Şakir, Sultan Abdülhamid'in, geniş sahnenin karşısında bulunan büyük ve dekorasyon bakımından gösterişli locasında yüksek arkalıklı, oymalı ahşap bölümleri altın yıldız cilâlı, Hereke kumaşı kaplı bir koltukta gösterileri izlediğinden söz eder. Müzik ve tiyatroyu çok seven Sultan'ın, tiyatro binasının her ayrıntısına çok önem verdiği, en çok operalardan hoşlandığı, *Tosca* ve *La Traviata*'nın ise en sevdikleri arasında yer aldığı bilgisini vermektedir. Bu temsillerde yabancı kadın sanatçıların da rol aldığı, İstanbul'a iyi bir yabancı tiyatro kumpanyası geldiğinde mutlaka saraya davet edildiği ve Sultan'ın büyük bir zevkle bunları izlediği kaydedilmiştir. Ziya Şakir, gösteri için huzura kabul edilen sanatçıların çantalarının büyük bir titizlikle arandığından, kendilerinin de dikkatle kontrol altında tutulduklarından söz eder;⁶¹ öncesinde de haklarında tahkikat yapıldığı Osmanlı arşivinde bulunan birçok belgeden anlaşılmaktadır. Ziya Şakir'in kitabında Yıldız Sarayı Tiyatrosu'nda meydana gelen bazı olaylar anlatılmaktadır; bunlar, "Laura Schirmer" vakası kadar yankı uyandıracak nitelikte olmasa da benzer taraflara sahiptir.⁶² Anlatılan olaylardan biri, İstanbul'a gelen Fransız kumpanyasının oyuncularını arasına karışarak kimliğini gizleyen bir gazetecinin yakalanması olayıdır. Alınan jurnalın değerlendirilmesi sonucu, saraya girmeden yakalanarak gözaltına alınan ve ertesi günü sınırdışı edilen gazetecinin amacı, oyuncu grubuna karışarak Yıldız Sarayı'na girmek ve buradaki gözlem ve izlenimlerini yazmaktır. Ziya Şakir, bu olayın ardından Avrupa'ya herhangi bir dedikodu vermemek amacıyla Sultan'ın, Fransız kumpanyasına herhangi bir şey yapmadığını da belirtmiştir⁶³ ki bu durum bize, Sultan'ın bu tür olaylar karşısındaki tutumunu ve gösterdiği hassasiyeti ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak...

Öykü (?), bir Kasım günü, sarı bukleli saçları ve kalın kırmızı kuşaklı beyaz elbisesi ile yedi yaşındaki Boston'lı bir kızın, kuyruklu kocaman bir piyanonun başında zor piyano sololarını çalmasıyla başlamaktadır... Bu çocuk, yıllar içinde ünlü ve başarılı

---

⁵⁹ Davey, 1907, s. 250.

⁶⁰ Bkz. Ziya Şakir, 2010, s. 301-311.

⁶¹ Ziya Şakir, 2010, s. 301-303.

⁶² Olayın ayrıntıları için bkz: Ziya Şakir, 2010, s. 308-311.

⁶³ Ziya Şakir, 2010, s. 304-305.

bir opera sanatçısına dönüşen Laura Marquerite Schirmer'dir (Res. 17). Laura'nın turne ve sahnelerde geçen, inişli çıkışlı kısa yaşamının duraklarından biri de, masalsi Osmanlı başkenti Konstantinopolis, Dersaadet, İstanbul olmuştur. Laura Schirmer'in yolu, sahne sanatlarına ve müziğe olan tutkusu ile bilinen Osmanlı Sultanı II. Abdülhamid ile burada keşiştir. Çevresi tarafından, kadınlarına karşı ne kadar nezaketli davrandığı, cariyelerine dahi "sen" siye hitap etmediği belirtilen⁶⁴ II. Abdülhamid, çalışmada ele alınan olayda, 13 cariyesini Laura Schirmer'le birlikte zehirleyerek öldürten zalim bir Doğu hükümdarı haline getirilmiştir. Olay, dış basın tarafından "barbar Türk" imajı ile Binbir Gece Masalları'nın kaynaştırıldığı heyecan ve romantizm kokan bir "Doğu" masalına dönüştürülmüştür. Yurtdışından gelen birçok sanatçıyı dinleyen, onları nişanlar ve hediyelerle onurlandıran Sultan'ın, genç bir kadın sanatçıyı Haremde zehirleterek öldürttüğü haberi ile karşı karşıya kalması, Schirmer'in İstanbul macerasını, diğer sanatçılarından oldukça farklı bir hale getirmektedir. Avrupa ve Amerika basınında çıkan sayısız haber ve söylentiler, iki ülke

Res.17-The Strand Magazine 1893, Vol. Va, Jan-Jun, s. 293.

arasında Dışişleri düzeyinde yazışmalara neden olmuş ve en sonunda bunun yalan bir haber olduğu ortaya çıkmıştır. Mahiyeti ve sıra dışılığı ile polisiye bir öyküyü hatırlatan, tarih ile edebiyat arasında gidip gelen ancak tüm seyri belgelerle takip edilebilen bu heyecanlı macera, gazetelerin solgun sayfalarında ve Osmanlı'nın tozlu arşivinde uzun yıllar boyunca saklanıp kalmıştır.

⁶⁴ Osmanoğlu, 2013, s. 31.

KAYNAKÇA

Arşiv belgeleri:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA)

- Hariciye Nezareti Siyasi Kısım (HR. SYS.), no. 59/45, 07. 10. 1888
- Hariciye Nezareti Siyasi Kısım (HR. SYS.), no. 59/45, 09. 10. 1888
- Hariciye Nezareti Siyasi Kısım (HR. SYS.), no. 59/45, 14. 10. 1888
- Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO), no. 2310/173224, 22/M/1322 (8 Nisan 1904)
- Bâb-ı Âlî Evrak Odası (BEO), no. 2455/184119, 20/N/1322 (28 Kasım 1904)
- Yıldız Serkurenalık Evrakı (Y.. PRK.SNR), no. 2/46, 24.Z.1305 (1 Eylül 1888)
- Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y..MTV.), no.121/17, 03/Z/1312 (28 Mayıs 1895).
- Yıldız Perakende Evrakı Teşrifat-ı Umûmiye (Y..PRK.TŞF.), no. 6/28, 24/Z/1318 (15 Mart 1901)
- Yıldız Perakende Evrakı Hazine-i Hassa Maruzatı (Y..PRK.HH.), no. 29/6, 14/Ş/1313 (29 Mart 1896)
- Yıldız Perakende Evrakı Tanrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği (Y..PRK.TKM.), no. 15/40, 06/Ş/1306 (7 Nisan 1889).
- Yıldız Zaptiye Nezareti Maruzatı (Y..PRK.ZB.), no. 4/56, 02/R/1306 (6 Aralık 1888)
- Yıldız Zaptiye Nezareti Maruzatı (Y..PRK.ZB.), no. 11/52, 14/L/1310 (1 Mayıs 1893)
- Yıldız Zaptiye Nezareti Maruzatı (Y..PRK.ZB.), no. 2450/118, 18/L/1318 (8 Şubat 1901)
- İrade Taltifat (İ..TAL.), no. 274/1319, 30/02/1319 (9 Nisan 1902)
- Dahiliye Nezareti Mektûbî Kalemî (DH.MKT.), no. 912/79, 26/N/1322 (4 Aralık 1904)

Gazeteler:

- “Courrier des Theatres”, *Gil Blas*, 22 Ağustos 1888, Paris, s. 4.
- “Invraisemblable et pourtant tré vrai”, *La Presse*, 22 Ağustos 1888, Paris, s. 3.

- “Divers”, *Officiel-Artiste*, 23 Ağustos 1888, Paris, s. 6.
- “Did the Turk Murder Her?”, *The World* (New York), Vol. XXIX, No. 910, 7 Ekim 1888, s. 1.
- “Laura Schirmer All Right”, *Ottumwa Daily Democrat* (Iowa), 12 Ekim 1888, s. 4.
- “Did the Turk Murder Her”, *The Morning Review*, Washington, 14 Ekim 1888, s. 4.
- “In the Harem”, *Daily Telegraph*, (Hawking Bay), Issue: 5378, 17 Kasım 1888, s. 2.
- “Pretty Laura Schirmer”, *The Great Falls Leader* (Montana), 25 Aralık 1888, s. 2.
- “Dramatic and Musica”, *New Zeland Herald*, (Auckland), Vol. XXVI, Issue 9440, 10 August 1889, s. 4.
- “Musical Notes”, *The Sporting Life*, (Philadelphia), Vol. 16, 24 Ocak 1891, s. 11.
- “Colonel Mapleson Married”, *San Francisco Call*, Vol. 69, No. 108, 18 Mart 1891, s. 1.
- “A Bride’s Strange Career”, *Hawke’s Bay Herald*, Vol. XXVI, Issue 8968, 11 Mayıs 1891, s. 4.
- “Not a Harem Wictim”, *The Boston Daily Globe*, 21 Temmuz 1891, s. 4
- “An Adventurous Prima Donna”, *Chicago Tribune*, 2 Ağustos 1891, s. 9.
- “Mrs. Mapleson’s Dog Bag”, *San Francisco Call*, , 7 Ekim 1892, No. 129, Vol. 72, s. 8.
- “Artists and Pets”, *Bradford Era* (Pennsylvania), 12 Kasım 1892, s. 3.
- “Seraglio to Altar”, *The Pittsburg Dispatch*, 14 Mart 1892, s. 1
- “Laura Schirmer Mapleson”, *New York Dramatic Mirror*, 8 Temmuz 1893, s. 2.
- “Death of Laura Schirmer Mapleson”, *The New York Times*, 25 Ocak 1894, s. 8.
- “To Sleep at Mt. Auburn”, *Boston Daily Globe*, 25 Ocak 1894, s. 11.
- “Dramatic Gossip”, *The Star* (New Zealand), Issue 4907, 24 Mart 1894, s. 3.
- “Laura Schirmer Mapleson”, *The New York Dramatic Mirror*, 3 Şubat 1894, s. 5.
- “The Musical World”, *Lewiston Saturday Journal*, 19 Haziran 1895, s. 5.

“The Seven Fears of Sarah Bernhardt”, *Chicago Tribune* (Illinois), 26 Ocak 1905, s. 14.

Kitap ve makaleler:

Aracı, Emre, “Maria Gorlenko-Dolina ve Auer’in İstanbul Günleri”, *Andante*, Kasım 2014, s. 50-52.

Auer, Leopold, “A Violinist Plays before a Czar and a Sultan”, *The Baton*, Vol. VI, No. 4, Şubat 1927, s. 1-5.

Davey, Richard; *The Sultan and the Subjects*, London 1907 (ilk basım 1897), Chatto & Vindus, London 1897.

Engin, Vahdettin; *Sultan II. Abdülhamid ve İstanbul’u*, Yeditepe, İstanbul 2008.

Halman, Talât; “Shakespearean Art in the Turkish Heart: The Bard in the Ottoman Empire and the Turkish Republic”, *Shakespeare 450*, Ed. A. Deniz Bozer, Ankara 2014.

Hamilton, Frank (Ed.); *Opera in Philadelphia, Performance Chronology 1867-1899*, 2009.

Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî / Osmanlı Ünlüleri*, C. VI, Tarih Vakfı, İstanbul 1996.

Osmanoğlu, Ayşe; *Babam Sultan Abdülhamid*, Timaş, İstanbul 2013.

Ziya Şakir, *Sultan Abdülhamid*, Akıl-Fikir Yayınları, İstanbul 2010.